

Nr 633.

Av herr **Lundberg**, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.*

I proposition nr 207 angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område föreslås, att riksdagen måtte antaga förordning angående reglering av införseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m. samt medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions-, avsättnings- och prisförhållandena inom jordbruket. I propositionen lämnas en redogörelse för de principer som skola följjas.

Till grund för de olika beräkningarna skall ligga den s. k. jordbrukskalkylen, vars grundprincip bygger på att den avser det svenska jordbruket taget som helhet. Av propositionen såväl som statens offentliga utredningar (SOU 1950: 29) om arbets- och kapitalkostnaderna i jordbrukskalkylen framgår, att kalkylen endast har sin grund i antaganden och att pris- och inkomstberäkningarna i densamma äro i högsta grad godtyckliga. I ovan nämnda betänkande gives en karakteristik av följande innehåll: "Att inkomster och kostnader balansera eller att kalkylen indexmässigt sett utvisar över- eller underskott är med andra ord icke i och för sig uttryck för någon förändring i viss riktning av jordbrukarbefolkningens inkomstläge. Kalkylen kan mycket väl visa ett sämre utfall i förhållande till ett föregående år, samtidigt som jordbrukarnas inkomster i verkligheten stigit eller vice versa, nämligen om det försämrade eller förbättrade kalkylresultatet beror på en stegring respektive sänkning av arbetslönerna. Vid ett bedömande av förändringarna i den jordbrukande befolkningens inkomstläge måste sålunda, utöver eventuellt över- eller underskott i kalkylen, hänsyn tagas även till förändringarna i de löne- och räntebelopp, som i kalkylen tillgodoförts jordbrukarna själva.

Beräkningarna avse jordbrukets inkomster och kostnader endast i den mån dessa härröra från den egentliga jordbruksdriften. Jordbrukets inkomster av försålda skogsprodukter äro sålunda icke medtagna, liksom ej heller kostnaderna för det egentliga skogsarbetet. Ej heller inkomster av körslor för andra ändamål än jordbruksdriften äro medtagna. Beträffande dessa inkomstposter gäller emellertid, att de mot desamma svarande kostnaderna i viss utsträckning ingå i beräkningarna. Sålunda ingå exempelvis kostnaderna för de hästar och delvis även redskap, som begagnas vid skogskörslorna. ——— I fråga om de delar av landet, där skogsbruket är av större betydelse för den jordbrukande befolkningens bärgning, ge givetvis de på

1 *Bihang till riksdagens protokoll 1951. 4 saml. Nr 633.*

detta sätt erhållna resultaten av undersökningarna icke en fullt tillförlitlig belysning av de faktiska förskjutningarna i jordbrukets ekonomiska läge.

Av det förhållandet, att vissa viktigare inkomstposter såsom nyss nämnts icke ingå i beräkningarna, under det att motsvarande kostnader i viss utsträckning äro medtagna, följer tydligen, att de absoluta talen för inkomster respektive kostnader icke äro jämförbara med varandra. LK-delegationen har också vid varje beräkningstillfälle med skärpa understrukit, att inkomsterna varit mindre fullständigt redovisade än kostnaderna, varför någon direkt jämförelse dem emellan icke kunnat göras."

Jordbruket har bl. a. av den mycket ofullständiga jordbrukskalkylen blivit, i vad det gäller odling och priser, ett godtyckligt pusselspel, där de större jordbrukarna ständigt synas bli vinnare. Men jordbrukskalkylen har även skapat realinkomstökningar för de större, medelstora och bondejordbrukarna, som i dag innebära en kraftigt inflationsdrivande fara. Samtidigt därmed kan man inte bortse ifrån att vi i Norrland och annorstädes även ha mindre jordbrukare, torpare och arrendatorer, som ännu brottas med ekonomiska och sociala bekymmer. Jordbrukets sociala och ekonomiska förhållanden äro skiftande på grund av den ojämna storleksordningen av jordbruken, och spännvidden mellan de olika inkomstgrupperna är mycket stor och skiftande. Jordens skiftande användning i Norrland samt Mellan- och Sydsverige gör att en omfördelning av priserna å jordbruksprodukter direkt kan komma att åsamka en annan jordbrukargrupp skada. Man kan icke bortse ifrån att exempelvis Norrland i stor utsträckning icke är självförsörjande i vad det gäller bröd- och fodersäd, fläsk etc.

Men de fullständiga jordbrukens kraftiga realinkomststegring har även medfört, att spänningen mellan jordbrukarna och konsumenterna har blivit allt större. Jordbruket kan icke endast behandlas och betraktas isolerat från det svenska folkhushållet i övrigt. En snedvridning i pris- och inkomstutvecklingen för jordbrukets del återfaller även på industrien i övrigt. Den reallöneökning, som de senaste avtalsrörelserna avsågos skola innebära, har i vissa fall redan nu förbytts i en reallönesänkning på grund av prisförhöjningar. Att till de redan inträffade prisförhöjningarna foga ytterligare prishöjningar på olika jordbruksprodukter kan innebära påfrestningar för vårt folkhushåll, vilkas konsekvenser i dag äro svåra att överblicka.

Att lägga den bristfälliga jordbrukskalkylen till grund för de höjda jordbrukspriserna är anmärkningsvärt. Alla som komma i kontakt med dagens innehavare av fullständiga jordbruk måste inse, att de nuvarande jordbrukspriserna giva jordbrukarna, i förhållande till andra inkomstgrupper, en mycket god inkomst. De nuvarande jordvårdstegringarna äro även talande bevis för jordbruksnäringens lönsamhet f. n., men de kunna för framtiden få allvarliga återverkningar.

Av propositionen framgår, att vi under hösten få räkna med kraftiga prisförhöjningar på brödsäd, fläsk och kött, grädde m. m. Jordbrukarna kunna

alltså under 1951 räkna med ytterligare kraftiga inkomststegringar, under det att låglönegrupperna få sin levnadsstandard sänkt. Denna utveckling är olycklig och måste få allvarliga konsekvenser vid kommande avtalsförhandlingar samt innebära ett allvarligt hot mot de inflationsbekämpande åtgärder, som man anser vara nödvändiga.

Prisstegringarna på brödsäden motiveras bl. a. av att man vill stimulera odlingen för att erforderligt beredskapslager skall kunna uppläggas samt att man vill eliminera spännvidden i förhållande till de internationella priserna. Att på ett år höja priserna med tio öre för brödsäden är en allvarlig fråga och ur lönsamhetssynpunkt icke motiverat. Vad gäller de internationella jämförelserna med priser kunna de knappast objektivt göras, då penning- och jordbrukspolitiken i respektive land icke samtidigt kan överblickas. För Syd- och Mellansverige innebära de höjda sädespriserna väsentliga inkomststegringar, men för landet i övrigt och jordbrukarna i Norrland innebära de en stark belastning. Visserligen säger jordbruksnämnden "att de områden som missgynnas av de ändrade prisrelationerna på jordbruksprodukter i stor utsträckning nu erhålla betydande inkomstillskott till följd av att skogsinkomsterna under senare tid avsevärt ökat". Men den synes icke ha beaktat att det är en begränsad del av småbrukarna som ha några större skogsarealer till förfogande och att många av dem kanske t. o. m. sakna nödig husbehovsskog.

Att försörjningsprogrammet för det kommande regleringsåret "torde böra utformas med utgångspunkt från att livsmedelsbehovet i största möjliga utsträckning bör täckas genom inhemsk produktion", är naturligtvis eftersträvansvärt. Men att endast bruka de höjda prisernas väg som en regulator för att ernå en bättre avvägning mellan olika produkter inom jordbruket kan knappast vara tillrådligt. Denna väg för till en saxning mellan olika produktpriser, som ur inflations- såväl som skälighetssynpunkt icke är försvarlig. En produktionsinriktning kan icke endast dirigeras genom prishöjningar utan jämväl genom en skälighetsprövning, som kan föra till sänkning av priser på produkter, som ur lönsamhetssynpunkt ligga för högt inom jordbruksnäringen.

Prishöjningarna på fläsk, kött och grädde måste även inge betänkligheter. Inom charkuteribranschen ha de redan vidtagna råvaruhöjningarna inneburit, att arbetarbefolkningen tvingats att avstå från de bättre varorna. En ytterligare prishöjning å fläsk och kött kan tvinga ner konsumtionen på ett sådant sätt, att avsättningssvårigheter kunna uppstå. Att ytterligare höja gräddpriset, som redan nu i förhållande till smörpriset är högt, kan näppeligen medföra en stimulans till ökad konsumtion, utan kan få till följd ökad smörtillverkning. Vi ha redan nu ett betydande överskott av smör, som vi ha svårt att placera på exportmarknaden, även om det förutsattes en viss stegring av smörexporten på bl. a. England. Men skall det senare vara möjligt, måste man troligtvis förutsätta betydande subventio-

ner, då det uttagbara priset vid en sådan export antagligen kommer att ligga omkring fyra kronor per kilo. Överskottsläget på smör har medfört, att jordbruksnämnden även diskuterat att genom en höjning av margarinpriset tvinga folk att bruka mera smör och på så sätt få bort smöröverskottet. Kungl. Maj:t har, trots allvarliga betänkligheter, förutsatt att få befogenhet att, om så visar sig behöfligt, även vidtaga denna åtgärd. Att genom en höjning av margarinpriserna söka tvinga fram en ändring av konsumtionen måste på det bestämdaste avvisas, och denna befogenhet bör icke givas Kungl. Maj:t eller jordbruksnämnden. Visserligen säger jordbruksnämnden "att tillgänglig statistik rörande relationen mellan smör och margarin i fråga om försäljningen på den svenska marknaden visade en sjunkande tendens för smöret och en stigande tendens för margarinet. Detta sammanhänge med prisspanningen mellan dessa båda produkter". Men faktiska förhållandet är att arbetarna på grund av priset och jordbrukarna av andra skäl avstå från att köpa smör och ha övergått till margarin. Jordbrukspriserna ha nu kommit till en höjd, där köpmotstånd faktiskt har inträtt. Detta förhållande borde uppmärksammas av såväl Kungl. Maj:t som jordbrukarnas organisationer.

En åtgärd som är vida behagligare än att genom subventioner vinna exportmarknad för smöret är, att vi nu borttaga föreskriften om den s. k. standardiserade 3-procentiga mjölken samt höja fetthalten i densamma. En sådan åtgärd skulle icke endast hälsas med tillfredsställelse av de svenska hushållen, utan den skulle även innebära en i högsta grad nödvändig kvalitetsförbättring av mjölken. En höjning av fetthalten i mjölken skulle, enligt propositionen, innebära en prishöjning av fyra à fem öre per liter. En sådan prishöjning skulle vara betungande för folkhushållet. Om nu prishöjningen är motiverad, bör staten genom subventioner möjliggöra att kvaliteten på mjölken höjes utan prisförhöjning för konsumenterna.

Av det anförda framgår att jordbrukskalkylen, sådan den nu är utformad enligt principen att den avser det svenska jordbruket som helhet, enligt min mening icke är tillfredsställande. Den generella bedömningen av jordbruket och prissättningen skapa oskäligen vinster för de större jordbruket, men de lösa icke småbrukarnas problem. Likaså måste det bli en samordning av hela vårt näringsliv vid avvägning av produktpriser etc., och vederbörliga hänsyn måste tagas både till industrien och handeln och andra inkomstgrupper, när prissättningen på jordbruksprodukter bestämmas.

Det är nödvändigt, att jordbrukspriserna eller jordbruksstödet ta hänsyn till olika behov och att de få en socialekonomisk inriktning, där småbrukarnas problem särskilt beaktas. Likaså är det nödvändigt att jordbrukskalkylens inkomstsida göres fullständig genom att alla inkomsterna bli inräknade och att endast den verkligt nyttiggjorda arbetskraften inom jordbruket ingår i kalkylen.

Det kan inte heller vara tillfredsställande, att jordbruksnämnden, å ena, samt Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk, å andra sidan, överenskomma om prissättningen och Kungl. Maj:t sedan beslutar i frågan, då prissättningen på jordbruksnäringens produkter både indirekt och direkt inverkar på närings- och arbetsmarknaden i dess helhet. Det är självklart att riksdagen måhända är en osmidig församling att sköta underhandlingar av detta slag. Men detta borde exempelvis icke utesluta möjligheten av att en delegation från riksdagen, kompletterad med representanter från konsument-, arbetar- och arbetsgivarorganisationerna, skulle vara ett värdefullt och nödvändigt komplement till den nuvarande ordningen.

De nu godkända prishöjningarna visa, att den nuvarande ordningen icke fungerar på ett tillfredsställande sätt och att vi komma ur inflations- såväl som arbetsmarknadssynpunkt att utsättas för påfrestningar, som skulle ha kunnat elimineras, därest vederbörliga hänsyn till penning- och andra arbets- och produktionssynpunkter kunnat tagas vid prissättningen på jordbruksprodukterna. Då det svenska jordbruket under överskådlig framtid är beroende av en aktiv jordbrukspolitik från statens sida, är det angeläget att grunderna för det statliga stödet och produktionsinriktningen samt prisfrågorna bli föremål för en ingående omprövning. Det kan i fortsättningen inte vara rimligt, att riksdagen genom ett befullmäktigande till regeringen eller jordbruksnämnden praktiskt tagit skall avhända sig bestämmanderätten över dessa viktiga, för hela vårt samhällsliv betydelsefulla frågor.

Förslaget till förordning angående reglering av införseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter utgör ett komplement till den nuvarande jordbrukspolitiken. Ett uppskjutande av ett beslut i denna fråga innebär icke några olägenheter för Kungl. Maj:t eller jordbruksnämnden, men lämnar möjlighet till kompletteringar vid en eventuell omläggning av den praktiska tillämpningen av vår jordbrukspolitik.

Med hänvisning till de i motionen anförda synpunkterna får jag anhålla, att riksdagen måtte besluta

1. att hos Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning och förslag till nya eller förändrade grunder för beräkning av jordbrukskalkylen, med särskild hänsyn till de mindre jordbrukarnas socialekonomiska problem, samt en vidgad sammansättning av de prövande instanserna i prisfrågor etc. med hänsyn till de i motionen anförda synpunkterna,

2. att förslaget till förordning angående reglering av införseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter f. n. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

3. att vid de kommande förhandlingarna med jordbrukets organisationer de i motionen anförda synpunkterna an-

gående priser, produktionsinriktning etc. av Kungl. Maj:t och jordbruksnämnden måtte beaktas,

4. att standardiseringen av konsumtionsmjölken måtte avskaffas samt, om det erfordras, genom statliga subventioner förhindra att priset på densamma därigenom behöver höjas och anvisa erforderliga anslag därför, samt

5. att i övrigt godkänna de i propositionen nr 207 under punkterna a), b) och c) föreslagna anslagen å riksstaten för budgetåret 1951/52 under nionde huvudtiteln.

Stockholm den 16 maj 1951.

John Lundberg.
